



### การเดินตามแนวคำพิพากษาศาลสูงไทย

ลักษณะของระบบกฎหมายไทยที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันนี้เป็นที่ยอมรับว่ามีรูปแบบตามแนวของระบบประมวลกฎหมายทั้งนี้ เพราะมีบทบัญญัติของกฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษร โดยจัดแบ่งเป็นหมวดหมู่มีข้อความเท่าถึงกันได้

ประเทศไทยรับเอาอิทธิพลของระบบประมวลกฎหมายนี้มาในช่วงที่มีการปฏิรูประบบกฎหมายไทย ในสมัยรัชกาลที่ 5 มีที่น่าสังเกตว่า ขณะที่ทำการปฏิรูประบบนั้น อิทธิพลของระบบกฎหมายใหม่อีกระบบ อันได้แก่ระบบกฎหมายจารีตประเพณีตามแบบของประเทศอังกฤษ ก็มีอิทธิพลเข้าไปแทรกอยู่ในวงการกฎหมายด้วย เนื่องจากคนไทยขณะนั้นจบการศึกษากฎหมายมาจากประเทศอังกฤษเป็นจำนวนมาก และได้เข้าไปรับราชการเป็นผู้พิพากษาและอาจารย์สอนกฎหมาย แนวทางเดินของระบบกฎหมายไทยจึงมีให้เลือก 2 ทาง ซึ่งในที่สุดพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงตัดสินพระทัยเลือกเดินตามแนวของระบบประมวลกฎหมายด้วย เหตุผลที่ว่ากฎหมายเดิมที่ใช้อยู่ขณะนั้นมีแนวโน้มไปในทางระบบกฎหมายของประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมาย จึงเป็นการง่ายที่จะเปลี่ยนระบบกฎหมายไทยให้สอดคล้องกับระบบประมวลกฎหมาย<sup>1</sup> อย่างไรก็ตามแม้กฎหมายไทยในปัจจุบันจะเป็นระบบประมวลกฎหมาย แต่ก็ดูเหมือนว่าจะมีลักษณะพิเศษเป็นของตนเอง หากได้เป็นแบบ

<sup>1</sup> ดูจากเอกสารในการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง " 300 ปี ความสัมพันธ์ ไทย-ฝรั่งเศส " จัดโดยภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง วันที่ 14-15 ธันวาคม 2527 ชื่อบทความเรื่อง " อิทธิพลของฝรั่งเศส ในการปฏิรูปกฎหมายไทย " เสนอโดยศาสตราจารย์ดร.อมร จันทรมนุษย์ หน้า 17

หรือระบบของประเทศใดประเทศหนึ่งโดยเฉพาะไม่ แต่เป็นการรวบรวมเอาหลักกฎหมายของนานาประเทศที่เป็นประโยชน์และเหมาะสมเข้าไว้ด้วยกัน ทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยหลายประการทางด้านการเมืองและอิทธิพลของประเทศมหาอำนาจ อย่างเช่น ฝรั่งเศสและอังกฤษ ทำให้รูปแบบของประมวลกฎหมายของไทยมีรูปแบบของตัวเอง กล่าวคือ จัดทำเป็นรูปแบบประมวลกฎหมายแต่รับเอากฎหมายของอังกฤษ ซึ่งเป็นกฎหมายระบบคอมมอนลอว์มาใช้ด้วย

#### ที่มาของกฎหมายและคำพิพากษาของศาล

ที่มาของกฎหมายไทย ในความหมายที่เป็นบ่อเกิดของกฎหมาย หมายถึง สิ่งที่ผู้บัญญัติกฎหมายนำเอามาบัญญัติเป็นกฎหมายเช่น ข้อบังคับของศาสนา จารีต-ประเพณีคำพิพากษาของศาลและความเห็นของนักปราชญ์กฎหมาย แต่หากพิจารณาในอีกความหมายหนึ่งในเรื่องที่มาของกฎหมายไทยนั้นหมายถึง กฎหมายที่ศาลนำไปใช้ปรับแก้คดีที่เกิดขึ้นนั้น อาจแบ่งที่มาในความหมายดังกล่าวออกได้เป็น 2 ประการ คือ กฎหมายลายลักษณ์อักษรและกฎหมายจารีตประเพณี ซึ่งนักกฎหมายผู้ทรงคุณวุฒิท่านหนึ่งได้อธิบายถึงที่มาของกฎหมายไทยว่า

"เมื่อพิจารณาระบบกฎหมายไทย ซึ่งอนุมานได้จาก ปพพ.มาตรา 4

บ่อเกิดของกฎหมายไทยก็แยกได้ 2 ประการเช่นเดียวกันคือ

1. กฎหมายที่บัญญัติขึ้น คือ กฎหมายที่เกิดขึ้นจากกระบวนการนิติบัญญัติ หรือกฎหมายลายลักษณ์อักษรที่เป็นบทมาตรา คำว่า "บทบัญญัติใด ๆ แห่งกฎหมาย" ในวรรคแรกและคำว่า "บทกฎหมาย" ในตอนต้นของวรรคสองใน ปพพ. มาตรา 4 หมายถึง กฎหมายลายลักษณ์อักษร

2. กฎหมายที่ไม่ได้บัญญัติขึ้น เติมเรียกว่า กฎหมายจารีตประเพณี คำว่า "คลองจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น" ในวรรคสองและคำว่า "หลักกฎหมายทั่วไป" ในวรรคสุดท้ายของ ปพพ. มาตรา 4 จัดอยู่ในจำพวกกฎหมายส่วนที่มีบัญญัติ

ขึ้น...<sup>2</sup>

คำพิพากษาของศาลซึ่งเป็นที่มาที่สำคัญของระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ จะเป็นที่มาของกฎหมายในระบบประมวลกฎหมายไค้้น อาจกล่าวได้ว่า โดยทั่วไปแล้ว ในระบบประมวลกฎหมายการที่ศาลอ้างคำพิพากษาของศาลสูง จะทำได้แต่เพียงยกเป็นเหตุผลสนับสนุนการที่ศาลนำเอากฎหมายอันเดียวกันนั้น มาปรับแก้ข้อเท็จจริงในคดีที่เกิดขึ้นเป็นอย่างเดียวกันเท่านั้น หากได้เป็นการอ้างเอาคำพิพากษาของศาลสูงนั้นมา ประจวบเป็นตัวบทกฎหมายแต่อย่างใดไม่

สำหรับในระบบกฎหมายไทยซึ่งจัดอยู่ในระบบประมวลกฎหมายในสกุลกฎหมายโรมานอ-เยอรมันนิก เกี่ยวกับการอ้างคำพิพากษาก็เป็นเช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ ที่อยู่ในระบบกฎหมายนี้ ที่ศาลจะอ้างคำพิพากษาศาลสูงเป็นเพียงเหตุผลสนับสนุน การตีความหรือการปรับบทกฎหมายแก่คดี แต่ในปัจจุบันจะสังเกตเห็นได้ว่า คำพิพากษาของศาลนั้นมีความสำคัญมากขึ้นเป็นลำดับ จนบางครั้งศาลมิได้อ้าง คำพิพากษาศาลฎีกาเป็นเพียงเหตุผลสนับสนุนการตีความหรือการปรับบทกฎหมาย แต่ศาลได้อ้างคำพิพากษาศาลฎีกาประจวบเป็นกฎหมายอย่างในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ เลยทีเดียวก็มี ซึ่งสาเหตุของเรื่องนี้นักกฎหมายท่านหนึ่งได้อธิบายว่า

"...คงเนื่องมาจากสาเหตุสำคัญ 2 ประการคือ ประการแรกผู้พิพากษา นั้นได้ถูกปลูกฝังแนวทางของนักกฎหมายอังกฤษมา ตั้งแต่สมัยก่อนมีการปฏิรูปกฎหมาย ในสมัยรัชกาลที่ 5 แม้ว่าการปฏิรูปกฎหมายจะกลับมาใช้ในรูปแบบประมวลกฎหมาย ก็ตามแต่หาได้ปฏิรูปแนวความคิดให้เป็นแบบประมวลกฎหมายเสียทั้งหมด อิทธิพล ดังกล่าวแบบอังกฤษซึ่งฝังรากลึกมานานพอสมควรแล้วก็ได้ตกทอดมายังผู้พิพากษา รุ่นหลังตลอดมานั้นประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งในเรื่องการศึกษากฎหมายนั้น

---

<sup>2</sup>ปรีดี เกษมทรัพย์, กฎหมายแพ่ง. หลักทั่วไป (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาคพิมพ์ , 2526) , หน้า 17-18

ก็ได้ยึดหลักการศึกษาคือให้ความสำคัญต่อคำพิพากษาที่จะยกมาเป็นเหตุผลต่อการตีความกฎหมายนั้น ถ้าพิจารณาเพียงผิวเผินแล้วก็เป็นเรื่องไม่สมควร แต่ประการใดไม่แต่ถ้าวิเคราะห์ให้ลึกซึ้งลงไปแล้ว การยึดคำพิพากษาเสมือนเป็นกฎหมายดังกล่าวทำให้นักกฎหมายไม่นำพาคำพิพากษาหรือหลักกฎหมาย อันเป็นเหตุผลสำคัญที่อยู่เบื้องหลังตัวบทบัญญัติแห่งกฎหมายลายลักษณ์อักษร โดยถือว่า คำพิพากษาฎีกา เช่นนี้ อยู่แล้ว ด้วยเหตุนี้การยึดถือคำพิพากษาเป็นหลักจึงฝังลึกแน่นลงไปทุกที จนสามารถกล่าวอ้างกันจนกลายเป็นกฎหมายเหมือนอย่างใน สกฤตกฎหมายคอมมอนลอว์ โดยไม่มีความรู้สึกว่าเป็นการใช้วิธีการที่เป็นคนละระบบกฎหมายหรือคนละสกฤตกฎหมาย แต่อย่างไรก็ตามก็ไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นการกระทำที่ถูกต้องหรือไม่ถูกต้องเพียงใดสำหรับประเทศไทยซึ่งใช้ระบบประมวลกฎหมาย แต่แนวโน้มในการใช้กฎหมายในทางปฏิบัตินั้นเป็นไปอย่างระบบคอมมอนลอว์ เพราะอาจจะเป็นเอกลักษณ์พิเศษเฉพาะของระบบกฎหมายไทยที่ไม่จำเป็นต้องเหมือนใครก็เป็นได้..."<sup>3</sup>

#### สถานะของคำพิพากษาในระบบกฎหมายไทย

ดังได้กล่าวข้างต้นแล้วว่า ประเทศไทยเป็นประเทศที่อยู่ในระบบประมวลกฎหมายหรือระบบซีวิลลอว์ หรือที่เรียกกันในสมัยนี้ว่า ระบบกฎหมายโรมานอ-เยอรมันนิค เพราะฉะนั้นคำพิพากษาจึงมิใช่บ่อเกิดของกฎหมายเหมือนดังในกรณีในประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์

การที่จะพิจารณาว่าสิ่งใดเป็นกฎหมายหรือไม่ คงต้องพิจารณาจากบ่อเกิดหรือที่มา (source of law) เนื้อหาสาระ (content) และสภาพบังคับ

---

<sup>3</sup> ศิริศักดิ์ สุภมนตรี , " ระบบกฎหมายไทยในปัจจุบัน " , เอกสารการสอนชุดวิชาการประมวลกฎหมายไทยและต่างประเทศ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (กรุงเทพฯ : บริษัทวิศกอร์เพาเวอร์พอยท์ จำกัด, 2528) , หน้า 655

( sanction ) ซึ่งคำพิพากษาของศาลหาได้มีลักษณะดังกล่าวไม่ ประการสำคัญคือ แม้ในทางนิติปรัชญา คำพิพากษาของศาลอาจมีลักษณะเป็นกฎหมายได้ แต่ในระบบกฎหมายไทยหาได้มีการยอมรับที่ใด เช่นที่ในรัฐธรรมนูญหรือในสิ่งที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าเป็นกฎหมายระบุให้คำพิพากษาเป็นกฎหมายไม่ แม้กระนั้นก็ปรากฏว่าได้มีการยอมรับว่าคำพิพากษาศาลสูงมีอิทธิพลไม่น้อยไปกว่ากฎหมาย

สาเหตุที่แม้คำพิพากษาศาลสูงจะไม่มีสถานะเป็นกฎหมาย แต่ก็มีความสำคัญในระบบกฎหมายไทย น่าจะเนื่องมาจากเหตุผลในทางประวัติศาสตร์ดังต่อไปนี้

1. ในอดีตพระมหากษัตริย์เป็นผู้วินิจฉัยฎีกาของราษฎร ต่อมา เมื่อพระราชกรณียกิจมีมากขึ้นก็ทรงพระราชทานพระบรมวงศานุวงศ์หรือข้าราชการชั้นผู้ใหญ่เป็นผู้วินิจฉัยต่างพระเนตรพระกรรณ แต่ก็เรียกว่าทำการในพระปรมาภิไธย ชื่อนี้จึงเป็นอย่างเดียวกันกับที่พระมหากษัตริย์อังกฤษเคยพระราชทานคดีให้ลอร์ดชานเซลเลอร์เป็นผู้วินิจฉัย ในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อมีการตั้งศาลฎีกาแล้ว ยังมีคณะกรรมการศาลฎีกาเรียบเรียงความเห็นถวายพระมหากษัตริย์เพื่อมีพระราชวินิจฉัย คำวินิจฉัยของศาลสูงในครั้งกระนั้นจึงเป็นเหมือนประกาศิตของพระมหากษัตริย์ หรือจะเรียกว่าเป็นกฎหมายก็ได้ตามธรรมเนียมในระบบสมบูรณาญาสิทธิราช ดังนั้นเมื่อมีประเด็นตรงกับคดีในเวลาต่อมา ศาลในสมัยต่อมาก็จำต้องอ้างอิงถึง จึงเกิดเป็นแบบธรรมเนียมอ้างคำพิพากษาศาลสูงด้วยความเคยชิน แม้เมื่อประกาศใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรมและมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองแล้ว พระมหากษัตริย์จะทรงอยู่ใต้รัฐธรรมนูญและคู่ความจะทูลเกล้าถวายฎีกาต่อไปอีกไม่ได้ คำพิพากษาศาลฎีกาไม่มีผลเป็นพระบรมราชวินิจฉัยอีกต่อไป แต่ก็เกิดความเคยชินที่จะอ้างคำวินิจฉัยของศาลสูงสุดมา

2. ในระบบกฎหมายไทยแต่โบราณ การตีพิมพ์กฎหมายเผยแพร่ยังเป็นเรื่องจำกัดอยู่มาก ในสมัยรัชกาลที่ 2 และ 3 แม้การคัดลอกกฎหมายตราสามดวงออกเผยแพร่ก็ยังเป็นความผิด แม้มาถึงสมัยรัชกาลที่ 5 การตีพิมพ์กฎหมายเผยแพร่จะทำได้ง่ายขึ้น แต่ผู้พิพากษาที่มีความสามารถล้วนแล้วแต่อยู่ในพระนครทั้งสิ้น

ศาลหัวเมืองจึงกลายเป็นศาล" โกลปิ่นเที่ยง "ไม่สามารถติดตามพัฒนาการของกฎหมายได้ วิธีการที่นิยมกันในเวลานั้นคือ การเดินตามคำพิพากษาของศาลสูงซึ่งถือว่าเป็นแนวทางที่ปลอดภัย เมื่อคดีขึ้นไปสู่ศาลสูงก็แน่ใจได้ว่าจะไม่ถูกพิพากษากลับหรือถูกตำหนิในตอนต้นรัชกาลที่ 6 เมื่อสมเด็จพระบรมวงศ์เธอกรมพระสวัสดิ์วัฒนวิศิษฐ์ทรงเป็นอธิบดีศาลฎีกา ลีลาการเขียนคำพิพากษาของพระองค์ท่านค่อนข้าง" ดู " เช่น ทรงตำหนิศาลล่างที่วินิจฉัยผิดพลาด คลาดเคลื่อนอยู่เนืองๆ สภาพเหล่านี้เองที่ทำให้ศาลล่างทั้งในหัวเมืองและพระนครหันมาเดินตามคำพิพากษาศาลสูงดูว่าเป็นกฎหมาย เช่น อาจอ้างอิงถึงคำพิพากษาโดยไม่ต้องอ้างอิงถึงตัวบทกฎหมาย

3. ดังกล่าวข้างต้นแล้วว่า เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 จะทรงปฏิรูปกฎหมายไทยนั้น มิใช่ว่าแผนการปฏิรูปกฎหมายจะเรียบร้อยปราศจากอุปสรรคเสียเลยทีเดียว รัยจะนั้นจะเรียกว่าเป็นช่วงเวลาหัวเลี้ยวหัวต่อหรือทางสองแพร่งก็ว่าได้ นักกฎหมายไทยฝ่ายหนึ่งเห็นสมควรให้ใช้ระบบประมวลกฎหมาย แต่อีกฝ่ายหนึ่งเห็นสมควรให้ใช้ระบบคอมมอนลอว์ แม้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจะทรงเห็นสมควรให้ใช้ระบบประมวลกฎหมายดังที่มีการจัดทำประมวลกฎหมายในเวลาต่อมา แต่ก็เป็นที่น่าสังเกตว่าในระยะนั้น นักกฎหมายไทยที่สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศส่วนใหญ่หรือทั้งหมดก็ว่าได้ ล้วนแต่สำเร็จการศึกษาวิชากฎหมายจากประเทศอังกฤษทั้งสิ้น เช่น สมเด็จพระบรมวงศ์เธอกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศร์ พระยามานวราชเสวี พระยาเทพวิฑูร ขุนหลวงพระยาไกรสีห์ บุคคลเหล่านี้เป็นนักกฎหมายชั้นนำของประเทศ เป็นกรรมการจัดทำประมวลกฎหมาย เป็นกรรมการศาลฎีกา เป็นอธิบดีกรมอัยการ เป็นต้น ด้วยความที่นักกฎหมายชั้นนำเหล่านี้เคยชินกับการศึกษากฎหมายในประเทศอังกฤษ ซึ่งนิยมการอ้างอิงคำพิพากษาศาลสูง ธรรมเนียมการอ้างอิงคำพิพากษาศาลสูงก็ปรากฏขึ้นในระบบกฎหมายไทยยุคใหม่ แรกๆคงมุ่งหมายความสะดวกและประโยชน์ในทางวิชาการเป็นสำคัญ แต่เมื่อนานๆเข้าก็กลายเป็นธรรมเนียมหรือความจำเป็น เช่นถ้าไม่อ้างอิงไว้ก็จะดูเป็นสิ่งแปลกเหมือน

ขาดความสมบูรณ์ทางประการไป ในระยะแรกของการใช้ประมวลกฎหมายนั้น แม้แต่คำฟ้องของพนักงานอัยการก็ยังอ้างถึงคำพิพากษาศาลสูงประหนึ่งว่า เพื่อจะควบคุมคำวินิจฉัยของศาลไม่ให้แกว่งไกวออกไปนอกหลักเกณฑ์ที่เคยวางไว้ก่อนแล้ว

4. ในกฎหมายไทยเอง ศาลสูงอาจย้อนสำนวนกลับไปให้ศาลล่างพิจารณาพิพากษาใหม่ได้ ซึ่งเท่ากับผูกมัดให้ศาลล่างต้องเดินตามความเห็นของศาลสูง ดังเช่นประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 240-243 และมาตรา 247

5. การจัดการศึกษากฎหมายตั้งแต่เริ่มตั้งโรงเรียนกฎหมายก็เป็นการสอนตามแนวทางในประเทศอังกฤษ เพราะยังไม่มีกรรวบรวมตัวบทกฎหมายไทยไว้เป็นหลักเป็นฐาน วิธีการที่กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์และผู้สอนวิชากฎหมายในครั้งนั้นนำมาใช้ คือ การอธิบายไปตามคำวินิจฉัยของศาลสูง เมื่อมีการเขียนตำรากฎหมายก็ยกคำพิพากษาศาลสูงมาตั้งเป็นหลัก สภาพเหล่านี้เป็นสภาพความจำเป็นที่ถูกต้องและเหมาะสมในสมัยก่อนใช้ประมวลกฎหมาย แต่เมื่อมีการจัดทำประมวลกฎหมายแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งประมวลกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพต่างๆ ความจำเป็นก็ลดลง แต่ด้วยความเคยชินประกอบกับความไม่เข้าใจระบบกฎหมายใหม่ ครูบาอาจารย์ทั้งหลายก็ยังปฏิบัติอย่างที่เคยปฏิบัติกันมา คือสอนกฎหมายแบบประมวล โดยใช้คำพิพากษาศาลสูงเป็นคำอธิบายและขาดการเน้นให้เห็นถึงสถานะและบทบาทของคำพิพากษาศาลสูงที่ควรเปลี่ยนไป เมื่อเป็นเช่นนี้ก็กลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติสืบมา จนแม้เมื่อประกาศใช้ประมวลกฎหมายครบหมดทุกประมวลแล้ว การสอน การเขียนตำรา การออกข้อสอบก็ยังยึดคำพิพากษาศาลสูงอยู่เช่นเดิม เป็นที่น่าสังเกตว่า เมื่อมีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองในระยะแรกๆ พ.ศ.2477 เป็นต้นมา อันเป็นระยะเวลาที่มั่นกฎหมายทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศที่สำเร็จการศึกษาจากประเทศที่ใช้ประมวลกฎหมาย เช่น ฝรั่งเศสและเยอรมัน เข้ามาเป็นผู้สอน เช่น กูปาลด์เออูด์ กียอง , แลงการ์ด , ดร.เค็อน บุนนาค , ดร.ปรีดี พนมยงค์ , ดร.จิต เศรษฐบุตร

ตำราของบุคคลเหล่านี้มักจะยึดถือตัวบทกฎหมายเป็นหลักและให้ความสำคัญกับทฤษฎีหรือแนวคิดเบื้องหลังในแต่ละมาตรามากกว่าคำพิพากษาศาลฎีกา ตำราบางเล่มแทบจะไม่ได้กล่าวถึงคำพิพากษาศาลสูงด้วยซ้ำ หรือถ้าจะกล่าวถึงก็จะกล่าวไว้ในเชิงอรรถและให้ผู้ศึกษาย้อนกลับไปดูเอง แต่เมื่อในเวลาต่อมาความขาดแคลนอาจารย์เป็นเหตุให้ต้องเชิญผู้พิพากษาศาลฎีกามาเป็นผู้สอน บุคคลเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นผู้สำเร็จการศึกษาจากประเทศอังกฤษก็จะนำความเคยชินจากการปฏิบัติงานที่ศาลมาใช้ในการสอน เป็นเหตุให้เกิดการอ้างอิงคำพิพากษาศาลสูงขึ้นใหม่ในระบบการศึกษากฎหมายของไทย การตั้งสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภาในเวลาต่อมา ซึ่งเป็นการศึกษากฎหมายในภาคปฏิบัติมีส่วนอย่างสำคัญ ทำให้มีการนำคำพิพากษาศาลสูงมาวิเคราะห์หรือยกเป็นตัวอย่างประกอบการศึกษามากยิ่งขึ้น เพื่อให้สมกับหลักการที่ว่า เป็นการศึกษาภาคปฏิบัติ อาจารย์ผู้สอนกฎหมายในสำนักอบรมศึกษากฎหมายดังกล่าวก็มักเป็นบุคคลเดียวกันกับผู้สอนกฎหมายในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งเน้นการสอนภาคทฤษฎี แต่เมื่อผู้สอนเป็นคนเดียวกัน ใช้ตำราเล่มเดียวกัน การจะแยกวิธีสอนออกเป็นภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติก็ทำได้ไม่ง่ายนัก ในที่สุด จึงปะปนระคนกันเป็นวิธีเดียวกันในสถาบันการศึกษาฝ่ายวิชาการและวิชาชีพ นั่นคือ การเดินตามคำพิพากษาศาลสูงเป็นหลัก

ว่ากันอันที่จริงแล้ว การที่ศาลล่างพิพากษาเดินตามคำพิพากษาศาลสูงมิใช่เป็นเรื่องผิดพลาด ตรงกันข้ามกลับจะเป็นการควบคุมความถูกต้อง มิให้การตีความกฎหมายออกไปนอกเกณฑ์ที่ควรจะเป็นหรือที่เคยกวางไว้แล้ว อย่างน้อยก็เป็นหลักประกันว่า คำพิพากษาของศาลล่างที่ประกอบด้วยผู้พิพากษาผู้อ่อนอาวุโสและอ่อนประสบการณ์จะได้ไม่พลาด และหากศาลล่างประสงค์จะวินิจฉัยเป็นอย่างอื่นก็จะต้องมีเหตุผลพิเศษที่มั่นคงและหนักแน่น ในต่างประเทศซึ่งใช้ระบบประมวลกฎหมายมาเป็นเวลานานและมีพัฒนาการทางกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ฝรั่งเศส เยอรมัน สวิสเซอร์แลนด์ อิตาลี และญี่ปุ่น นักกฎหมายที่มีชื่อเสียงในประเทศเหล่านี้มักเป็นศาสตราจารย์หรือนักวิชาการซึ่งได้ศึกษาวิจัยกฎหมายมาเป็นเวลายาวนาน ความเห็นทางกฎหมายของ



บุคคลเหล่านี้จึงกลายเป็นหลักเกณฑ์ที่มีน้ำหนักชวนให้ยึดถือเป็นหลักในการตีความกฎหมาย แต่ในประเทศไทยซึ่งมีพัฒนาการทางด้านการศึกษากฎหมายมีจำกัด และมีเหตุปัจจัยหลายประการทำให้ไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร นักกฎหมายที่เป็นหลักของประเทศจึงมักได้แก่ผู้พิพากษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้พิพากษาศาลฎีกา ความเห็นของบุคคลเหล่านี้ก็คือความเห็นที่ปรากฏในคำพิพากษาที่ท่านเรียบเรียงขึ้นในคำพิพากษาแต่ละคดี เช่น หลวงจำรุงนิติศาสตร์ , พระยาลัดพลีธรรมประคัลภ์ , นายสัญญา ธรรมศักดิ์ นายประกอบ หุตะสิงห์ , นายสะอาด นาวิเจริญ , นายประมุล สุวรรณสร ฯลฯ

การเดินตามแนวคำพิพากษาของศาลสูงไทย

หากเราพิจารณาโครงสร้างภายในของกฎหมายสารบัญญัติอาจแยกคดีออกได้เป็น 2 ประเภท คือ คดีแพ่งและคดีอาญา ศาลจะแยกการพิจารณาคดีออกจากกัน โดยมีกฎหมายที่เป็นเครื่องมืออยู่ 2 ประเภท คือกฎหมายสารบัญญัติและกฎหมายวิธีสบัญญัติ โดยจะใช้กฎหมายอาญาคู่กับ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายแพ่งคู่กับกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ในการพิจารณาคดีแต่ละประเภทต่อไป

ศาลจะเป็นผู้ตีความหรือแปลความหรือแสดงให้เห็นถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายในเรื่องนั้น ๆ แต่ศาลไม่มีอำนาจถึงกับจะไปบัญญัติกฎหมายขึ้นมาเองได้เป็นได้แต่เพียงผู้ชี้ให้เห็นว่า คดีอย่างนั้นจะใช้หลักกฎหมายใดที่จะนำมาปรับใช้ได้ถูกต้องตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่บัญญัติกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ไว้เท่านั้นและคำพิพากษาของศาลฎีกาในการตีความหรือปรับบทกฎหมายแก่คดีนั้น ก็สามารถนำมาเป็นบรรทัดฐานในการตีความของศาลอื่นต่อมาได้อีกด้วย ซึ่งในระบบศาลของไทยนิยม และให้ความสำคัญกับคำพิพากษาศาลฎีกาเป็นอย่างมาก และมีแนวโน้มไปในทางที่จะอ้างคำพิพากษาศาลฎีกามาใช้ตีความ ประสงค์เป็นการอ้างบทบัญญัติของกฎหมายเลยทีเดียว ซึ่งนักกฎหมายผู้ทรงคุณวุฒิท่านหนึ่งได้แสดงความคิดเห็นไว้ดังนี้

"... ในเรื่องคำพิพากษาศาลฎีกานี้ได้มีความเห็นรุนแรงไปสองทาง ทางหนึ่งบูชาคำพิพากษาศาลฎีกาโดยไม่วิพากษ์วิจารณ์เลย ถือว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องเสมอ อีกทาง

หนึ่งไม่นับถือคำพิพากษาศาลฎีกาเสียเลย สำหรับข้าพเจ้าเองได้เดินสายกลางกล่าวคือข้าพเจ้าได้ถือว่า คำพิพากษาศาลฎีกามีประโยชน์โดยได้แสดงให้เห็นข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นและได้พิพากษาชี้ขาด ซึ่งข้าพเจ้าจะต้องนำมาไตร่ตรองเปรียบเทียบกับหลักวิชาที่ค้นคว้าได้ ถ้าไม่ตรงกับหลักวิชาหรือข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยก็เขียนคำวิจารณ์ไว้บ้างแต่ในบางกรณีคำพิพากษาศาลฎีกาต้องถือเป็นบรรทัดฐานที่เดียว เช่น การวินิจฉัยถึงขนาดต่าง ๆ เป็นต้นว่า ภาคผลอย่างไรเป็นภาคเจ็บ อย่างไม่ใช่ภาคเจ็บในเรื่องเบิกความเท็จ อย่างไรก็ตามว่าเป็นข้อสำคัญในคดี ฯลฯ เหล่านี้เป็นต้น..."<sup>4</sup>

ดังนั้นเห็นว่า คำพิพากษาศาลฎีกามีประโยชน์และบางกรณีก็เป็นแนวบรรทัดฐานที่ดี แต่ในบางกรณีก็อาจจะไม่เหมาะสม และแม้ว่าศาลไทยจะมีแนวโน้มส่วนใหญ่ที่จะนิยมใช้กันมากเพียงใด คำพิพากษาศาลฎีกาก็เป็นเพียงดุลยพินิจที่ผู้พิพากษาจะถือตามหรือไม่หากท่านไม่เห็นด้วยก็อาจจะพิพากษากลับคำพิพากษาศาลฎีกานั้น ก็ย่อมทำได้ แนวบรรทัดฐานแห่งคำพิพากษาในระบบกฎหมายไทยนี้แม้ว่าระบบกฎหมายไทยจะอยู่ในระบบประมวลกฎหมาย แต่แนวปฏิบัติในศาลยุติธรรมของไทยก็ได้ยึดถือคำพิพากษาศาลฎีกาเป็นบรรทัดฐานตลอดมา เช่นเดียวกับระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ของอังกฤษ เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะ ระบบกฎหมายอังกฤษได้เข้ามามีอิทธิพลต่อระบบกฎหมายไทยและระบบการศาลไทยอย่างกว้างขวาง และลึกซึ้งนับตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา คำพิพากษาศาลฎีกาถือเป็นแนวทางให้ศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์วินิจฉัยตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกานั้นต่อ ๆ กันมา การเดินตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาของไทยนี้ มีนักกฎหมายผู้ทรงคุณวุฒิท่านหนึ่งได้แสดงให้เห็นถึงเหตุผลและข้อเท็จจริงในเรื่องดังกล่าวไว้ดังนี้

"...แนวบรรทัดฐานแห่งคำพิพากษานับว่ามีส่วนช่วยพิเคราะห์หาเหตุผล

<sup>4</sup> ทยุด แสงอุทัย , คำอธิบายกฎหมายลักษณะอาญา , พิมพ์ครั้งที่ 5 .

ของกฎหมายได้ดียิ่งเพราะในกรณีที่ตัวบทกฎหมายเคลือบคลุมและศาลฎีกาได้วินิจฉัยคดีนั้นโดยตีความตามเจตนารมณ์ของกฎหมายซึ่งเท่ากับศาลฎีกาได้วางหลักกฎหมายขึ้นใหม่เป็นการอุดช่องว่างแห่งกฎหมาย เหตุผลแห่งคำวินิจฉัยของศาลฎีกาก็จะกลายเป็นบรรทัดฐานที่ศาลล่างและศาลในภายหลังยึดถือปฏิบัติตาม สมดังภาษากฎหมายโรมันที่ว่า ubi eadem ratio ibi idem jus ซึ่งแปลว่า เหตุผลอย่างเดียวกันกระทำให้เกิดเป็นกฎหมายอย่างเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากเป็นคำพิพากษาของศาลฎีกาโดยที่ประชุมใหญ่ กล่าวคือเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นเกี่ยวกับตัวบทกฎหมายนั้นอีก เราก็คูณวบรรทัดฐานแห่งคำพิพากษาที่ได้ตัดสินไว้เกี่ยวกับบทกฎหมายนั้น ๆ เราย่อมพบเจตนารมณ์หรือเหตุผลของกฎหมายได้สะดวกขึ้น

อย่างไรก็ดี ในการพิจารณาหาเหตุผลของกฎหมายศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ไม่ควรที่จะถือ แนววินิจฉัยของศาลฎีกาอย่างเคร่งครัด เสมือนเป็นกฎหมาย (imperative authority) เพราะไม่มีกฎหมายใดบัญญัติไว้ เช่นนั้นศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ควรพิจารณาหาเหตุผลของกฎหมายตามที่ตนเห็นว่า กฎหมายนั้นมีเจตนารมณ์อย่างไรและในกรณีที่กฎหมายเคลือบคลุมศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ก็ควรมีอำนาจอิสระในการที่จะเสาะหาเจตนารมณ์ของฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร และพึงถือแนววินิจฉัยของศาลฎีกาเป็นเพียงข้อจูงใจให้วินิจฉัยตาม (persuasive authority) เท่านั้น..."<sup>5</sup>

ในระบบการศาลไทย สำหรับคำพิพากษาศาลชั้นต้นถ้าหากข้อเท็จจริงในแต่ละคดีเป็นอย่างเดียวกัน ผลของคำพิพากษาในแต่ละคดีก็ควรเป็นอย่างเดียวกัน แต่ในทางปฏิบัติคำพิพากษาในแต่ละเรื่องนั้นอาจจะไม่ตรงกันก็ได้ เพราะศาลชั้นต้นเป็นศาลใหญ่ เช่น ศาลแพ่ง ศาลอาญา ไม่มีหน่วยงานที่จะตรวจคำพิพากษาให้อยู่

<sup>5</sup>·วิชา มหาคุณ , การใช้เหตุผลในกฎหมาย , หน้า 87-88

ในแนวบรรทัดฐานเดียวกันได้เหมือนอย่างกับศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา ซึ่งมีกองผู้ช่วยผู้พิพากษาทำหน้าที่นี้อยู่ อย่างไรก็ตามก็มีปัญหาข้อกฎหมายข้อใดที่ศาลฎีกาได้เคยวินิจฉัยไว้ประการใดแล้ว ศาลล่างของไทยก็มักจะถือตามคำพิพากษาศาลฎีกาเสมอ แม้ว่าตามกฎหมายนั้นศาลล่างไม่จำเป็นต้องถูกผูกพันตัดสินคดีตามคำพิพากษาศาลฎีกาแม้ว่าข้อเท็จจริงในสาระสำคัญจะเป็นไปในทำนองเดียวกันกับคดีที่ศาลฎีกาได้เคยวินิจฉัยไว้แล้วก็ตาม เพราะผู้พิพากษาแต่ละนายไม่ว่าจะอยู่ในศาลใด ย่อมมีอำนาจอิสระในการพิจารณา พิพากษาอรรถคดีตามรัฐธรรมนูญอยู่แล้วประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่ง คำพิพากษาศาลฎีกาก็ไม่ใช่กฎหมาย ทั้งไม่มีบทกฎหมายใดบังคับให้ผู้พิพากษาศาลใดจำต้องพิพากษาคดีตามแนววินิจฉัยของศาลฎีกา แต่ในทางปฏิบัติศาลล่างก็มักจะถือตามคำพิพากษาของศาลฎีกา ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าระบบการศาลไทยเป็นระบบที่โน้มน้าวศาลล่างให้ถือตามคำพิพากษาของศาลฎีกา

หนึ่งในกรณีที่คำพิพากษาศาลฎีกาหลายฉบับเกิดขัดแย้งกันเอง ศาลล่างก็มักจะถือเอาคำพิพากษาศาลฎีกาซึ่งวินิจฉัยในประเด็นนั้นโดยที่ประชุมใหญ่เป็นหลัก หรือคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับล่าสุดเป็นสำคัญ

ส่วนศาลฎีกาเองนั้นหากศาลฎีกาเห็นว่าแนววินิจฉัยของศาลฎีกาเองแต่เดิมนั้นไม่ถูกต้องตามเจตนารมณ์ของกฎหมายก็ดี ไม่ให้ความเป็นธรรมแก่คู่ความอย่างเพียงพอก็ดีศาลฎีกาประสงค์จะเปลี่ยนแนววินิจฉัยเสียใหม่ก็อาจทำได้ โดยปกติศาลฎีกาก็มักจะวินิจฉัยที่ประสงค์จะแก้หรือกลับแนววินิจฉัยเดิมนั้น โดยที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกา

การที่ศาลทั้งหลายถือปฏิบัติตามแนววินิจฉัยของศาลฎีกาเป็นบรรทัดฐานมาเช่นนี้มีผลดีในแง่ที่ว่าบุคคลทั่วไปย่อมตระหนักและเข้าใจได้ดีว่า กฎหมายที่มีอยู่เป็นอย่างไรและถ้าคดีมีข้อเท็จจริงในทำนองเดียวกันนั้นมาสู่ศาลฎีกา ศาลจะปรับกฎหมายให้เข้ากับคดีนั้นอย่างไร ทำให้กฎหมายและแนววินิจฉัยของศาลมีความแน่นอนในอันที่บุคคลทั่วไปพอจะหยั่งทราบได้ตามสมควร

### การจัดทำคำพิพากษาศาลฎีกาให้มีน้ำหนักน่าเชื่อถือ

คงได้กล่าวข้างต้นแล้วว่า คำพิพากษาศาลฎีกามีน้ำหนักโน้มน้าวหรือจูงใจให้ศาลล่างถือตาม แต่การที่ศาลล่างจะถือตามนั้นคงจะไม่ได้เกิดจากความเคยชินในทางประวัติศาสตร์กันแต่เพียงอย่างเดียว หากเกิดจากข้อเท็จจริงที่ว่า คำพิพากษาศาลฎีกาเป็นแบบฉบับชั้นครูในเรื่องลีลา โวหาร ถ้อยคำ ภาษาที่ใช้ การให้เหตุผลที่ชัดเจน และการแสดงถึงความแยบคายในการตีความกฎหมายที่ชาญฉลาดอีกด้วย สภาพเหล่านี้เองที่จูงใจให้ศาลล่างคล้อยตามและเดินตามแนวคำวินิจฉัยของศาลสูงที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะ ระบบการทำงานในศาลฎีกาที่เอื้ออำนวยให้ได้คำพิพากษาที่มีคุณภาพ ซึ่งไม่อาจหาระบบเดียวกันนี้ได้จากศาลอื่น จึงสมควรศึกษาระบบการทำงานในศาลสูงอันจะเป็นเหตุให้มีการถ่วงดุลและตรวจสอบอย่างถี่ถ้วน กว่าที่จะเป็นคำพิพากษาที่โน้มน้าวศาลล่างได้

ก่อนที่จะมีคำพิพากษาศาลฎีกาออกมามีขั้นตอนและวิธีการทำงานของหน่วยงานภายในศาลฎีกาอยู่หลายขั้นตอน แต่มีขั้นตอนที่สำคัญซึ่งมีส่วนอย่างยิ่งในการทำให้คำพิพากษาศาลฎีกากลายเป็นบรรทัดฐาน อันได้แก่ กองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา

#### (1) กองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา

บุคลากรในกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาประกอบด้วย

1. ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา
2. ผู้พิพากษาในกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา

ผู้พิพากษาในกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาทำหน้าที่ตรวจร่างคำพิพากษาในชั้นแรกโดยตรวจพิจารณาว่า ร่างคำพิพากษานั้นวินิจฉัยข้อเท็จจริงคลาดเคลื่อนไปจากสำนวนหรือไม่ หรือวินิจฉัยข้อกฎหมายสอดคล้องกับหลักกฎหมายตามแนวบรรทัดฐานที่ศาลฎีกาเคยวินิจฉัยไว้หรือไม่ รวมทั้งต้องตรวจรูปแบบของร่างคำพิพากษาศาลฎีกาดูว่าตรงตามรูปแบบที่เคยใช้อยู่เดิมหรือไม่

ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาทำหน้าที่ตรวจร่างคำพิพากษาศาลฎีกาอีกชั้นหนึ่งแล้ว  
เสนอต่อรองประธานศาลฎีกา และประธานศาลฎีกาตามลำดับ

วิธีการทำงานของผู้พิพากษาในกองผู้พิพากษาศาลฎีกามีดังนี้คือ

#### 1. การตรวจร่างคำพิพากษาศาลฎีกา

- ตรวจกับสำนวน
- ขอเอกสารจากฝ่ายรับฟ้องมาประกอบการพิจารณา
- มีข้อสงสัยเรื่องแบบของคำพิพากษาขอให้เจ้าหน้าที่ห้องสมุดของศาลค้นคำพิพากษาเก่าให้
- ค้นข้อมูลกฎหมายจากแฟ้มย่อข้อมูลกฎหมายซึ่งมีประจำอยู่ในแต่ละห้อง ซึ่งต้องค้นหาเอง กรณีแฟ้มที่ต้องการมีผู้อื่นกำลังใช้อยู่สามารถของแฟ้มสำรองได้จากเจ้าหน้าที่ห้องสมุด
- หากต้องการค้นคว้าเพิ่มเติมจากหนังสือกฎหมาย ต้องไปที่ห้องสมุดหรือให้เจ้าหน้าที่ห้องสมุดจัดหาหนังสือที่ต้องการให้
- สามารถค้นคว้าหรือตรวจแนวคำพิพากษาศาลฎีกาจากคอมพิวเตอร์ได้
- ติดต่อเจ้าหน้าที่พิมพ์คดีเพื่อพิมพ์แก้ร่างคำพิพากษาและอื่น ๆ

#### 2. การติดต่อกับผู้พิพากษาศาลฎีกา

- ผู้พิพากษาอาจมอบหมายให้ผู้พิพากษาในกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาค้นคว้าข้อเท็จจริงหรือข้อมูลกฎหมาย
- กรณีที่มีข้อทักท้วงร่างคำพิพากษาศาลฎีกา ผู้พิพากษาในกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาจะต้องไปพบกับท่านผู้พิพากษาโดยนำสำนวนและเอกสารที่เกี่ยวข้องไปชี้แจงด้วย
- โดยปกติจะมีการติดต่อระหว่างผู้พิพากษาในกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกากับผู้พิพากษาศาลฎีกาเป็นประจำทุกวัน

### 3. การติดต่อระหว่างรองประธานศาลฎีกาและประธานศาลฎีกากับ

ผู้พิพากษาในกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา

- เมื่อมีการเสนอร่างคำพิพากษาต่อรองประธานศาลฎีกาและประธานศาลฎีกาแล้ว ผู้พิพากษาผู้ตรวจร่างคำพิพากษาอาจถูกรองประธานศาลฎีกาหรือประธานศาลฎีกาเรียกตัวเข้าพบเพื่อสอบถามข้อเท็จจริงในสำนวนหรือขอสำนวนไปตรวจ
- กรณีที่มีข้อทักท้วงของรองประธานศาลหรือประธานศาลฎีกา ผู้พิพากษาผู้ตรวจร่างคำพิพากษาจะเป็นผู้นำข้อทักท้วงนั้นไปเสนอต่อผู้พิพากษาเจ้าของสำนวนและดำเนินการต่อไปตามขั้นตอน

สิ่งที่มีความสำคัญสำหรับการทำงานของกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา คือ แฟ้มย่อข้อกฎหมายจากคำพิพากษาศาลฎีกา หนังสือคำพิพากษาศาลฎีกาของเนติบัณฑิตยสภา หนังสือกฎหมายอื่น ๆ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ขั้นตอนการทำงานของกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกามีส่วนสำคัญอย่างยิ่ง ในการที่จะทำให้คำพิพากษาศาลฎีกาที่ออกมาให้อยู่ในบรรทัดฐานเดียวกันโดยเจเพาะปัญหาข้อกฎหมาย คำพิพากษาศาลฎีกามีการเดินตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาเดิมอย่างเห็นได้ชัด

#### (2) ขั้นตอนการปฏิบัติเกี่ยวกับคดีที่ขึ้นสู่ศาลฎีกา

คดีที่ขึ้นสู่ศาลฎีกาแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. คำร้อง

2. คำฟ้อง

กรณีที่เป็นการคำร้อง ฝ่ายคำสั่งคำร้องรับเรื่องแล้วจะลงสารบบรับความ

โดยจะแยกคดีออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. คดีแพ่ง (ใช้รหัส พ.)

2. คดีอาญา (ใช้รหัส อ.)

3. คดีแรงงาน (ใช้รหัส ร.)
4. คดีภาษีอากร (ใช้รหัส ภ.)
5. คดีเด็กและเยาวชน (ใช้รหัส ค.)

โดยปกติประธานศาลฎีกาจะจ่ายสำนวนคดีเหล่านี้ ให้ผู้พิพากษาพิจารณาพิพากษาตามลำดับเลขที่ศาลฎีการับไว้ แต่มีคดีบางประเภทเช่น คดีแรงงาน คดีเด็กและเยาวชนและคดีอาญา ที่จำเลยถูกขังระหว่างพิจารณา ถือเป็นนโยบายของศาลฎีกาว่าสมควรจะได้รับการพิจารณาพิพากษาเร็วกว่าลำดับปกติ นอกจากนี้คดีที่คู่ความร้องขอโดยมีเหตุผลพิเศษ หรือคดีที่มีความสำคัญสมควรเร่งรัดคดีเฉพาะเรื่อง ก็อาจได้รับการพิจารณาให้ดำเนินการพิจารณาพิพากษาเป็นการเร่งด่วนได้

สำหรับขั้นตอนการพิจารณาคำพิพากษานั้นเมื่อผู้พิพากษาพิจารณาและมีคำพิพากษาแล้ว คำพิพากษานั้นจะต้องผ่านการตรวจของกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา รองประธานศาลฎีกาและประธานศาลฎีกาตามลำดับ เพื่อให้แน่ใจว่าคำพิพากษานั้นถูกต้องสมบูรณ์และชอบด้วยหลักกฎหมายและเหตุผลแล้ว

คำพิพากษาที่ผ่านขั้นตอนต่าง ๆ เหล่านี้แล้ว ศาลฎีกาจะจัดส่งไปให้ศาลชั้นต้นดำเนินการอ่านให้คู่ความฟังต่อไป<sup>6</sup>

---

<sup>6</sup> เอกสารภายในศาลฎีกา ซึ่งใช้แจกแก่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในหน่วยงานศาลฎีกาที่ใช้อยู่ในระหว่างปี พ.ศ. 2532 - 2533



(3) การประชุมใหญ่ของศาลฎีกา ตามพ.พ.มาตรา 140 วรรค 5 ตามปกติองค์คณะผู้พิพากษาศาลฎีกาในการพิจารณาพิพากษาคดีแต่ละคดีนั้นมีจำนวน 3 นาย แต่ถ้าคดีใดมีปัญหาสำคัญ ไม่ว่าจะ เป็นปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมาย ซึ่งประธานศาลฎีกาเห็นว่าควรให้วินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกา ประธานศาลฎีกามีอำนาจสั่งให้นำปัญหาดังกล่าว เข้าสู่การวินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาได้

ผู้เข้าร่วมประชุมใหญ่ประกอบด้วยประธานศาลฎีกาเป็นประธาน รองประธานศาลฎีกาและผู้พิพากษาศาลฎีกาทุกคนซึ่งอยู่ปฏิบัติหน้าที่แต่ไม่น้อยกว่ากึ่งจำนวนผู้พิพากษาในศาลฎีกา ผู้พิพากษาในศาลฎีกาที่ เข้าร่วมประชุมใหญ่ทุกรายรวมทั้งรองประธานศาลฎีกาและประธานศาลฎีกามีสิทธิออกเสียงชี้ขาดปัญหาที่นำ เข้าวินิจฉัย คำวินิจฉัยของที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเป็นไปตามเสียงข้างมาก

ปัญหาใดที่วินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่แล้วจะระบุไว้ในคำพิพากษาคำว่า ได้วินิจฉัยโดยมติที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา คำวินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่นั้นก็กฎหมายทั่วไปจะถือกันว่าเป็นบรรทัดฐานที่สำคัญ

งานการประชุมใหญ่อาจแยกออกได้เป็น 3 ระยะดังนี้

1. ก่อนการประชุมใหญ่เป็นขั้นตอนการค้นคว้ากฎหมายที่ใช้อ้างอิง คำพิพากษาที่เกี่ยวข้อง และคำอธิบายกฎหมายจากตำราต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับปัญหาข้อกฎหมายที่เข้าวินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่ แล้วรวบรวมมาทำเป็น "หัวข้อการประชุมใหญ่" พิมพ์โรเนียวมาประมาณ 70 ชุดแจกประธานศาลฎีกา รองประธาน ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา ผู้พิพากษาศาลฎีกา ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา และผู้พิพากษาในกองผู้ช่วยฯ เพื่อใช้เป็นข้อมูลเตรียมการประชุม

บุคลากรที่ทำหน้าที่ในส่วนนี้ได้แก่

ผู้พิพากษาในกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาซึ่งทำหน้าที่ค้นคว้ารวบรวมข้อมูล และเรียบเรียงหัวข้อการประชุมใหญ่ นำเสนอผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาและท่าน

เจ้าของสำนวนเพื่อตรวจแล้วส่งพิมพ์กระดาษไข ตรวจสอบกระดาษไขก่อนโรเนียว เมื่อโรเนียวออกมาแล้วก็ตรวจสอบความถูกต้องเรียบร้อยของหัวข้อการประชุมใหญ่ ก่อนแจก

นิตินกร ทำหน้าที่ช่วยผู้พิพากษาในกองผู้ช่วยฯ คำนวณรวบรวมข้อมูลและทำหัวข้อการประชุมใหญ่ ตรวจสอบความถูกต้องเรียบร้อยของหัวข้อการประชุมใหญ่ทุกขั้นตอนและคอยควบคุมการทำงานของเจ้าหน้าที่พิมพ์ดีดและเจ้าหน้าที่ธุรการ

เจ้าหน้าที่พิมพ์ดีด ทำหน้าที่ช่วยผู้พิพากษาในกองผู้ช่วยฯ พิมพ์ร่างหัวข้อการประชุมใหญ่และพิมพ์หัวข้อการประชุมใหญ่ลงในกระดาษไขและพิมพ์หนังสือประชุมใหญ่

เจ้าหน้าที่ธุรการ ทำหน้าที่ช่วยงานของนิตินกรจัดการโรเนียวหัวข้อการประชุมใหญ่ จัดหัวข้อการประชุมใหญ่เป็นชุดๆ เพื่อแจก และแจกหัวข้อการประชุมใหญ่ ทั้งนี้หน้าที่จัดเตรียมสำเนาคำพิพากษาฎีกา คำরাอ้างอิง ด้วยกฎหมายต่าง ๆ ที่อ้างถึงและที่อาจจะต้องใช้ในที่ประชุมใหญ่

2. วันประชุม หลังจากนัดการประชุมแล้ว ท่านเจ้าของสำนวนเรื่องที่เข้าประชุมใหญ่จะเป็นผู้แถลงข้อเท็จจริงของคดี และเหตุผลในการออกร่างคำพิพากษาต่อจากนั้นผู้เข้าร่วมประชุมร่วมอภิปรายเมื่อได้รับความตามสมควรแล้ว ท่านประธานศาลฎีกาจึงถามมติที่ประชุมและสรุปผล

บุคลากรที่หน้าที่ในส่วนนี้ได้แก่

ผู้พิพากษาในกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา ทำหน้าที่บันทึกเทปรายงานการประชุมใหญ่ และค้นสำเนาพิพากษา คำরা และเอกสารเพิ่มเติมความที่ผู้เข้าร่วมการประชุมใหญ่ต้องการระหว่างการประชุม

นิตินกร ทำหน้าที่ช่วยผู้พิพากษาในกองผู้ช่วยฯ คำนวณสำเนาคำพิพากษาศาลฎีกา คำরা และเอกสารตามสั่ง

เจ้าหน้าที่ธุรการ คอยดูแลความเรียบร้อยของห้องประชุมใหญ่ ระบบเสียงและการบันทึกเทป กระดาษคินสอสำหรับผู้เข้าร่วมประชุมใหญ่ทุกท่าน

ตัวบทกฎหมาย เอกสารฯลฯ ที่ใช้ในการประชุมใหญ่ และมีหน้าที่จัดเครื่องคัมมา  
บริการ

3. หลังการประชุมเป็นขั้นตอนของการบันทึกรายงานการประชุมใหญ่  
เพื่อเก็บไว้เป็นหลักฐาน

บุคลากรที่ทำหน้าที่ในส่วนนี้ ได้แก่

ผู้พิพากษาในกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาทำหน้าที่ตรวจแก้และเรียบเรียง  
รายงานการประชุมใหญ่ที่เจ้าหน้าที่พิมพ์ถอดเทปมาให้และตรวจรายงานการประชุม  
ที่พิมพ์เสร็จแล้ว

นิติกร ช่วยผู้พิพากษาในกองผู้ช่วยฯ และควบคุมการทำงานของเจ้าหน้าที่  
พิมพ์

เจ้าหน้าที่พิมพ์ดีด ทำหน้าที่ถอดเทปการประชุมใหญ่ จัดส่งให้ผู้พิพากษาใน  
กองผู้ช่วยฯ และจัดพิมพ์รายงานการประชุมใหญ่ที่ได้ตรวจแก้เรียบเรียงเสร็จแล้ว

นอกจากในระบบการศึกษากฎหมายซึ่งมักจะมีการยกคำพิพากษาศาลฎีกามาใช้อ้างอิงในตำราและคำอธิบายกฎหมาย หรือในการบรรยายกฎหมายอยู่เสมอแล้ว ในทางปฏิบัติในวงวิชาชีพก็มีการเดินตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาอยู่เสมอด้วย ไม่ว่าจะในคำฟ้องของโจทก์ ในคำให้การของจำเลย หรือแม้แต่ในคำพิพากษาของศาลชั้นต้น และศาลอุทธรณ์ คำพิพากษาบางเรื่องก็วินิจฉัยสั้นๆ โดยไม่ให้เหตุผลประกอบนอกจากกล่าวว่า " ดังที่ศาลฎีกาวินิจฉัยไว้แล้วในคำพิพากษาฎีกาที่.../... " หรือกล่าวว่า " ตามนัยคำพิพากษาฎีกาที่.../... " ในส่วนของศาลฎีกาเองก็มักเดินตามคำพิพากษาศาลฎีกาด้วยกันเองอยู่เสมอ เพียงแต่ว่าการเดินตามอาจทำโดยการกล่าวถึงหรือไม่กล่าวถึงก็ได้ ในกรณีกล่าวถึงก็จะระบุโดยชัดเจนเช่นเดียวกับที่ศาลล่างอ้างอิงถึงคำพิพากษาของศาลฎีกา เช่นในคำพิพากษาฎีกาที่ 45/2532 ศาลฎีกากล่าวว่า " การตกลงกันว่าจะสมรสหรือจดทะเบียนสมรสโดยไม่มีการหมั้น จึงนอกขอบเขตที่กฎหมายรับรอง เมื่อจำเลยไม่ปฏิบัติตามที่ตกลงไว้ โจทก์ไม่มีสิทธิที่จะเรียกค่าทดแทนจากจำเลย ตามนัยคำพิพากษาฎีกาที่ 1971/2527 " หรือตามคำพิพากษาฎีกาที่ 2696/2531 ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า การที่โจทก์สมัครใจสละสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายในการที่จำเลยเลิกจ้างโจทก์มีผลใช้บังคับ " โจทก์ไม่มีสิทธิเรียกร้องเงินตั้งกล่าวจากจำเลยอีก ทั้งนี้ตามนัยคำพิพากษาฎีกาที่ 1353/2531 " ในบางกรณีเมื่อคู่ความอ้างคำพิพากษาฎีกาขึ้นมา แต่ศาลฎีกาไม่เห็นฟ้องด้วย ศาลก็มักต้องแสดงเหตุผลที่ไม่เห็นฟ้อง เพื่อให้ไม่ให้เกิดความกลางแกลงใจว่าเหตุใดศาลฎีกาไม่ได้เดินตามแนวบรรทัดฐาน เหตุผลส่วนใหญ่ที่ศาลใช้ก็มักเป็นอย่างเดียวกันกับที่ศาลคอมมอนลอว์ใช้หลักหรือการชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างคดีนี้กับคดีก่อน เช่นในคำพิพากษาฎีกาที่ 877/2531 ศาลฎีกากล่าวว่า " น้านมถั่วเหลืองของโจทก์ไม่ใช่อาหารหรือผลิตภัณฑ์อาหาร ด้วยเหตุผลดังกล่าวแล้วคำพิพากษาฎีกาที่ 1134/2498 ที่จำเลยทั้งสองอ้างมาในฎีกาเป็นเรื่องนมสดเปรี้ยวยาคูลท์ของโจทก์ในคดีนั้น ประกอบด้วยนมสดเป็นส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 52 จึงถือเป็นอาหารหรือผลิตภัณฑ์อาหาร ข้อเท็จจริงจึงไม่ตรงกับคดีนี้ " ในคำพิพากษาฎีกาที่ 1198/2492 และ

คำพิพากษาฎีกาที่ 700/2498 ที่โจทก์ยกขึ้นอ้างอิง ข้อเท็จจริงไม่ตรงกับคดีนี้ " ในบางกรณี การที่ศาลสูงไม่ยกคำพิพากษาฎีกาขึ้นอ้าง ทั้งที่เคยมีแนวคำพิพากษาฎีกาว่าไว้ ก็แสดงอยู่ในตัวว่าไม่คัดค้าน จึงอาจถือว่า เป็นการเดินตามคำพิพากษาศาลสูงได้ เช่นกันโดยปริยาย การที่ศาลล่างไม่เดินตามคำพิพากษาศาลสูง ทั้งที่เคยมีแนววินิจฉัยไว้ก่อนแล้ว อาจเป็นได้ว่า เนื่องมาจากการไม่เคยทราบว่ามีคำพิพากษาว่าหลักไว้ เช่นนั้น ถ้าทราบเสียแต่แรกก็อาจเดินตามแนวทางวินิจฉัยไปแล้วก็ได้ ข้อนี้อาจสังเกตได้จากข้อเท็จจริงที่ว่า ศาลล่างได้วินิจฉัยเป็นอย่างอื่น (ซึ่งมีอำนาจที่จะวินิจฉัยเช่นนั้นได้) โดยยกคำพิพากษาศาลฎีกาขึ้นอ้างหรือไม่ ถ้าไม่ยกแต่เสียงไปวินิจฉัยเป็นอย่างอื่นก็อาจแสดงถึงความไม่รู้ หรือการไม่ได้ตรวจสอบให้ถ่องแท้ ซึ่งโอกาสจะเป็นเช่นนั้นได้โดยง่าย เพราะศาลล่างขาดระบบการตรวจสอบของกองผู้ช่วยผู้พิพากษาของศาลสูง แต่ถ้าในคำพิพากษานั้นได้กล่าวถึงคำพิพากษาศาลสูง หากแต่คงวินิจฉัยเป็นอย่างอื่น ก็แสดงถึงความจงใจที่จะไม่เดินตาม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการมีเหตุผลที่ดีกว่า หรืออาจเป็นเพราะเห็นว่ารูปคดีนี้แตกต่างจากรูปคดีตามคำพิพากษาของศาลสูง ซึ่งเมื่อมีการอุทธรณ์ฎีกาต่อไปก็เป็นหน้าที่ที่ศาลสูงจะวินิจฉัยว่า เห็นด้วยกับเหตุผลของศาลล่างหรือไม่ เช่น ศาลสูงอาจกล่าวว่า เหตุผลที่ศาลชั้นต้นชอบแล้วในการที่ไม่เดินตามคำพิพากษาศาลฎีกา แต่ในกรณีนี้ก็เท่ากับว่า ศาลฎีกาเองกำลังจะกลับคำพิพากษาฎีกาในคดีก่อน ซึ่งในทางปฏิบัติมักนำเรื่องนี้เข้าหารือในที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา หรือศาลฎีกา หากเห็นว่า รูปคดีในเรื่องนี้ไม่ได้ต่างจากรูปคดีตามคำพิพากษาฎีกาคดีก่อน ศาลฎีกาก็จะวินิจฉัยกลับ โดยอ้างนัยแห่งคำพิพากษาฎีกาในเรื่องก่อนไว้เป็นหลัก

อย่างไรก็ตาม การที่ศาลฎีกากลับแนววินิจฉัยของตนเองซึ่งเป็นเรื่องปกติ มีอยู่เสมอในระบบกฎหมายไทย ก่อให้เกิดปัญหาขึ้นได้เหมือนกันเพราะทำให้คำวินิจฉัยของศาลล่างซึ่งมักเดินตามคำวินิจฉัยของศาลสูงพลอยแกว่งไกวไปด้วย ครั้นจะไม่เดินตามก็อาจเกิดผลร้ายแก่คู่ความเพราะถ้าไม่มีการอุทธรณ์ฎีกา คดีก็จะยุติตามคำพิพากษาของศาลชั้นต้นซึ่งวินิจฉัยออกนอกแนวคำพิพากษาศาลสูง ผลจะเป็นว่า

คู่ความอาจไม่ได้รับความยุติธรรมที่ถูกต้อง ในทางกลับกันก็จะเป็นการส่งเสริมให้มีการอุทธรณ์ฎีกามากขึ้น เพราะคู่ความที่รู้ว่าศาลชั้นต้นตัดสินออกนอกแนวคำพิพากษาศาลฎีกาก็จะพยายามอุทธรณ์ฎีกาต่อไป เพื่อให้มีคำวินิจฉัยของศาลสูงตามแนวที่เคยมีมาแล้ว อันเป็นคุณแก่ฝ่ายตน

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่วินิจฉัยเปลี่ยนไปจากแนวทางเดิมที่น่าสนใจ มีอาทิเช่น

### 1. รับขนทางทะเล ( อายุความ )

ในการรับขนทางทะเลนั้น เมื่อเกิดความสูญหายหรือบุบสลายของสินค้าหรือสิ่งของที่ขนส่งทางทะเล ผู้รับขนต้องรับผิดชอบ แต่มีปัญหาว่าอายุความที่โจทก์ฟ้อง เรียกค่าสินไหมทดแทนมีอายุความเท่าใด ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 609 วรรคสอง บัญญัติว่า " รับขนของทางทะเลท่านให้บังคับตามกฎหมายและกฎข้อบังคับว่าด้วยการนั้น " แต่ในระบบกฎหมายไทยยังไม่มีกฎหมายหรือกฎข้อบังคับว่าด้วยการนั้น จึงเป็นเหตุให้ศาลต้องวินิจฉัยโดยใช้กฎหมายใกล้เคียงอย่างยิ่งเป็นหลักเสมอมา สำหรับเรื่องอายุความที่โจทก์จะฟ้องให้ผู้รับขนต้องรับผิดชอบนั้น เริ่มแรกเคยมีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 784/2502 วินิจฉัยว่า อายุความตามมาตรา 624 ซึ่งมีกำหนด 1 ปีนับแต่วันส่งมอบหรือวันที่ควรจะได้ส่งมอบ แม้จะเป็นเรื่องอายุความฟ้องผู้รับขนในกรณีที่มีใช้การรับขนทางทะเลแต่ก็เป็นกฎหมายใกล้เคียงอย่างยิ่ง ดังนั้นการฟ้องผู้รับขนทางทะเลจึงนำเอาหลักดังกล่าวมาใช้โดยอนุโลม โดยจะฟ้องภายใน 1 ปี ชื่อนี้จะเห็นได้ว่าเป็นเรื่องของการใช้กฎหมายและการตีความกฎหมาย ถ้าศาลล่างไม่เชื่อถือคำพิพากษาศาลฎีกาและกลับเสียงไปตีความว่าเป็นเรื่องที่ไม่มีการกฎหมายกล่าวไว้ จึงต้องวินิจฉัยตามหลักทั่วไปของอายุความคือ มีกำหนด 10 ปี ผลก็จะเป็นว่า ถ้าโจทก์นำคดีมาฟ้องในปีที่ 4 หรือ 5 ศาลชั้นต้นจะวินิจฉัยว่า คดีไม่ขาดอายุความจึงฟ้องได้ แต่เมื่อคดีขึ้นไปสู่ศาลสูง ศาลฎีกาซึ่งเดินตามแนววินิจฉัยของตนเองที่มีมาก่อนแล้วก็จะวินิจฉัยว่า อายุความเช่นนี้มีเพียง 1 ปี เมื่อโจทก์นำคดีมาฟ้องในปีที่ 4

หรือ 5 จึงขาดอายุความ พิพากษายกฟ้อง ซึ่งเป็นความเสียหายของโจทก์ การเดินตามคำวินิจฉัยของศาลสูงในกรณีเช่นนี้จึงควรเป็นการปลดอภัยและตัดปัญหา ข้อยุ่งยากทั้งปวง อย่างไรก็ตามในพ.ศ.2511 ได้มีคำพิพากษาฎีกาที่ 1583/2511 วินิจฉัยว่า อายุความ 1 ปีตามมาตรา 624มิใช่เรื่องรับชนทางทะเลจึงนำมาใช้กับการรับชนทางทะเลไม่ได้ กรณีเช่นนี้ต้องใช้อายุความ 10 ปีตามหลักทั่วไป ผลก็คือกลับเป็นว่า ถ้าโจทก์นำคดีมาฟ้องในปีที่ 4 หรือ 5 ศาลชั้นต้นที่เคยถือตามคำพิพากษาฎีกาที่ 784/2502 พิพากษายกฟ้องโจทก์ เมื่อคดีขึ้นสู่ศาลฎีกา ศาลฎีกาจะวินิจฉัยเป็นอย่างอื่นว่าอายุความมีกำหนด 10 ปี เมื่อโจทก์มาฟ้องในปีที่ 4 หรือ 5 คดีจึงไม่ขาดอายุความ เรื่องนี้มีคำพิพากษาฎีกาเดินตามในแนวเดียวกันมาตลอด เช่น ฎีกาที่ 1295/2512 , 447/2521 , 385/2521 , 731-732/2523 , 871/2525 1665/2525 , 942/2531

อย่างไรก็ตาม ในพ.ศ.2532 คดีมีประเด็นอย่างเดียวกันขึ้นไปสู่ศาลฎีกา อีกครั้งหนึ่งว่า อายุความที่โจทก์จะฟ้องผู้รับชนทางทะเลมีกำหนดเวลาเท่าใด ข้อเท็จจริงปรากฏว่า โจทก์นำคดีมาฟ้องในปีที่ 3 และ 4 หลังจากที่ได้รับสินค้าจากจำเลยไปแล้ว ศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ถือตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีมา โดยตลอดว่า อายุความมีกำหนด 10 ปี คดีโจทก์จึงไม่ขาดอายุความ แต่เมื่อคดีขึ้นไปสู่ศาลฎีกา ศาลฎีกาได้นำประเด็นนี้เข้าหารือในที่ประชุมใหญ่ และในที่สุดมีมติในคำพิพากษาฎีกาที่ 1066/2532 ว่า เรื่องนี้จะนำอายุความตามหลักทั่วไปมาใช้ไม่ได้ แต่ต้องนำมาตรา 624 อันว่าด้วยการรับชนของมาใช้ในฐานะกฎหมายใกล้เคียงอย่างยิ่ง มาตรา 624 กำหนดอายุความไว้ 1 ปี เมื่อโจทก์นำคดีมาฟ้องในปีที่ 3 และ 4 คดีจึงขาดอายุความ พิพากษากลับให้ยกฟ้องโจทก์

ข้อนี้เท่ากับว่าในประเด็นนี้ หลังจากที่ศาลฎีกาได้วินิจฉัยกลับไปกลับมาบัดนี้ ก็ได้กลับมาสู่หลักตั้งที่วางไว้ตั้งแต่แรกเริ่มในพ.ศ. 2502 คือ อายุความฟ้องผู้รับชนทางทะเล มีกำหนด 1 ปีนับแต่วันส่งมอบหรือวันที่ควรได้ส่งมอบ ซึ่งถ้าศาลล่างไม่

เดินตามคำพิพากษาแนวคำพิพากษาศาลสูงในคดีสุดท้าย ( ฎีกาที่ 1066/2532 ) แต่ไปเดินตามคำพิพากษาฎีกาก่อนหน้านั้น ซึ่งถูกลบโดยที่ประชุมใหญ่ไปแล้ว ก็จะทำให้เกิดความเสียหายแก่คู่ความ แม้แต่ในการสอนวิชากฎหมาย หากแสดงความเห็นหรืออธิบายว่า เคยมีคำพิพากษาศาลฎีกาตั้งแต่ปีพ.ศ. 2511-2531 ว่าหลักเรื่องอายุความ 10 ปี แต่ไม่ได้กล่าวถึงคำพิพากษาฎีกาล่าสุดเมื่อพ.ศ. 2532 ก็จะทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้เรียน หนทางที่ถูกสมควรเป็นว่า มีการยกคำพิพากษาทั้งหมดมาชี้ให้เห็นการวางหลักที่กลับไปกลับมา แต่ในทางวิชาการจะเห็นด้วยกับคำพิพากษาศาลฎีกาฉบับใดนั้น เป็นอีกเรื่องหนึ่ง<sup>7</sup>

## 2. สัญญาขายฝาก

สัญญาขายฝากก็คือสัญญาซื้อขายชนิดหนึ่ง จึงต้องนำหลักเกณฑ์ต่างๆ ในสัญญาซื้อขายมาใช้โดยอนุโลม ปัญหาข้อหนึ่งที่มีมาโดยตลอดก็คือสัญญาจะขายฝากมีได้หรือไม่ ได้เคยมีคำพิพากษาฎีกาที่ 405/2498 วินิจฉัยว่า สัญญาจะขายฝากสามารถทำขึ้นได้ ถ้าคู่กรณีมีเจตนาจะไปจดทะเบียนภายหลัง จึงเป็นเหตุให้มีการทำสัญญาจะขายฝาก อสังหาริมทรัพย์กันขึ้น ต่อมาคำพิพากษาฎีกาที่ 366/2506 วินิจฉัยว่า สัญญาจะซื้อจะขายฝากมีขึ้นไม่ได้ตามกฎหมาย เมื่อคู่กรณีไปทำสัญญาจะขายฝากกันขึ้นก็เท่ากับว่าไม่ก่อให้เกิดหนี้อันใดแก่คู่กรณี ในเรื่องนี้แม้ทวิวิชาการวิพากษ์วิจารณ์กันเป็นจำนวนมาก<sup>8</sup> ต่อมาได้กลับมีคำพิพากษาฎีกาที่ 1075/2507 วินิจฉัยว่า สัญญาจะขายฝากมีขึ้นได้แต่ต้องมีหลักฐานการฟ้องร้องบังคับคดีเช่นเดียวกับการซื้อขายทรัพย์สินตามมาตรา 456 ข้อนี้เท่ากับว่าสัญญาจะขายฝากมีในกฎหมายไทยได้นั่นเอง

<sup>7</sup> หมายเหตุท้ายคำพิพากษาฎีกาที่ 1066/2532 , คำพิพากษาฎีกา , ตอนที่ 4 หน้า 932

<sup>8</sup> วิจารณ์ เมาลานนท์ , หมายเหตุท้ายคำพิพากษาฎีกาที่ 366/2506 , คำพิพากษาฎีกา , หน้า 624-628



### 3. ความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการทำสัญญา ( freedom of contract ) แม้ข้อตกลงในสัญญาจะผิดไปจากที่กฎหมายกำหนด ก็ทำให้สัญญานั้นเป็นโมฆะแต่อย่างใดไม่ เว้นแต่จะขัดต่อกฎหมายอันว่าด้วยความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน แต่ปัญหาว่าความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนคืออะไร อยู่ในอำนาจการตีความของศาลเมื่อคดีขึ้นไปสู่ศาล ซึ่งคำพิพากษาศาลในเรื่องนี้ก็ไม่ผู้จะเป็นเอกภาพเท่าใดนัก เรื่องที่เคยเป็นหรือไม่เป็นความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนในสมัยหนึ่ง ศาลอาจเห็นว่า เป็นหรือไม่เป็นในอีกสมัยหนึ่งก็ได้ การตรวจสอบคำพิพากษาศาลฎีกาในประเด็นนี้จึงมีความสำคัญมาก เพราะเกี่ยวกับเอกภาพของระบบกฎหมายและความเป็นธรรมของคู่ความ แต่ก็อาจให้เหตุผลได้ว่า แม้คำพิพากษาในเรื่องนี้จะกว้างไกลแต่เป็นเรื่องจำเป็นตามสภาพเหตุการณ์และวันเวลา เพราะสิ่งใดคือความสงบเรียบร้อยและสิ่งใดคือศีลธรรมอันดี ต้องพิจารณาตามบริบทของสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงไป

เมื่อพ.ศ. 2501 ศาลฎีกาได้วินิจฉัยในคำพิพากษาฎีกาที่ 297/2501 ว่า การที่โจทก์และจำเลยที่มีอาชีพรับเหมาก่อสร้างตกลงจะไม่แข่งขันกันในการประมูลก่อสร้างที่ทำการของรัฐบาล โดยจำเลยยอมออกเช็คให้โจทก์ เพื่อให้โจทก์เสนอราคาสูงกว่าจำเลย เป็นพาณิชย์นโยบาย เป็นอิสระแก่โจทก์จำเลยที่จะกระทำได้ ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ผล จากคำวินิจฉัยนี้ทำให้มีการตกลงกันในการทำงานมากขึ้น ดังที่เรียกว่า การฮั้ว ซึ่ง แม้จะเป็นการเอาเปรียบรัฐบาล ทำให้ได้ของหรือสิ่งก่อสร้างที่มีราคาแพง เพราะโจทก์จำเลยซึ่งอยู่ในวงการเดียวกันสมคบกันลวงรัฐว่ามี การเสนอราคาหรือประมูลโดยอิสระ อย่างไรก็ตามหลังจากที่ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า เป็นการทำได้โดยชอบและมีผู้ทำตามเป็นอันมาก ในพ.ศ. 2519 ได้มีคำพิพากษาฎีกาที่ 2022/2519 วินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่ว่า การตกลงกันในการทำงานขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน จึง

ตกเป็นโมฆะในปีพ.ศ.2521 มีคำพิพากษาฎีกาที่ 986/2521 วินิจฉัยย้ำแนวเดิมอีกครั้งว่า สัญญาทำนองนี้ตกเป็นโมฆะ

ในประเด็นนี้จะเห็นได้ว่า ศาลฎีกาได้กลับแนวคำพิพากษาเดิมของตน ซึ่งเป็นเหตุให้หลักที่ศาลล่างพึงยึดถือต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย ถ้าศาลล่างไม่เปลี่ยนแนวตาม เมื่อคดีขึ้นไปสู่ศาลสูงก็จะโดนพิพากษากลับอยู่ที่ แต่สิ่งนี้มิได้หมายความว่าศาลล่างจะต้องเดินตามคำพิพากษาของศาลสูงเสมอไป อย่างเช่นในกรณีสัญญาฮ้างดังกล่าว หลังจากที่มีคำพิพากษาฎีกาที่ 297/2501 หากศาลชั้นต้นจะไม่ถือตามแนวนี้นั้น เพราะเห็นว่าเหตุผลศาลฎีกาไม่ถูกต้อง ก็อาจวินิจฉัยโดยให้เหตุผลเป็นอย่างอื่นอย่างชัดเจน เพื่อว่าเมื่อคดีขึ้นไปสู่ศาลฎีกาอาจมีการพิจารณาค้อยตามเหตุผลศาลชั้นต้นก็ได้ ดังที่เคยปรากฏอยู่บ้างว่า การที่ผู้พิพากษาศาลฎีกามีความเห็นแตกต่างกันจนต้องนำคดีเข้าสู่ที่ประชุมใหญ่ เพราะเหตุผลของศาลชั้นต้นมีน้ำหนักควรแก่การพิจารณาอย่างยิ่ง เมื่อก้าวถึง ศาลชั้นต้นในหลายกรณีอาจเป็นผู้พิพากษาศาลชั้นต้นอาวุโสสูงและมาก ประสบการณ์ก็ได้ เช่นมืออธิบดีผู้พิพากษามาตร , อธิบดีผู้พิพากษาศาลแพ่ง , อธิบดีผู้พิพากษาศาลอาญา เป็นต้น เป็นองค์คณะ ซึ่งบุคคลเหล่านั้นอาจเคยผ่านงานในศาลฎีกามาแล้ว และผู้พิพากษาอื่นในศาลชั้นต้นก็อาจเป็นนักวิชาการผู้คงแก่เรียน

#### 4. การจำยอมตกติดไปกับที่ดินหรือไม่

ตามมาตรา 1299 สิทธิอันยังไม่ได้จดทะเบียนนั้น มิให้ยกเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้ได้สิทธิมาโดยเสียค่าตอบแทน โดยสุจริต และได้จดทะเบียนโดยสุจริตแล้ว มีปัญหาว่า ผู้ที่ซื้อที่ดินมาโดยสุจริตไม่รู้ว่าที่ดินตกอยู่ในภาระจำยอมจะยกการรับโอนโดยสุจริตนั้นขึ้นอ้างหรือต่อสู้เพื่อให้การจำยอมสิ้นไปได้หรือไม่ เรื่องนี้เคยมีคำพิพากษาฎีกาที่ 2108/2497 วินิจฉัยว่า สิทธิในการจำยอมเป็นทรัพย์สินอันเกี่ยวข้องกับอสังหาริมทรัพย์ เมื่อยังไม่ได้จดทะเบียนก็จะยกขึ้นต่อสู้ผู้ซื้อที่ดินซึ่งได้กรรมสิทธิ์มาโดยสุจริตและจดทะเบียนโดยสุจริตแล้วไม่ได้ การจำยอมจึงสิ้นไป ผลจากคำวินิจฉัยนี้คือ ทำให้ผู้ได้มาซึ่งการจำยอมในอสังหาริมทรัพย์อันยังไม่ได้จดทะเบียนสิทธิของตน

ต้องเสียประโยชน์ เมื่อมีการโอนขายที่ดินแปลงนั้นต่อไปยังบุคคลภายนอก แต่ต่อมา ได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 800/2502 วินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่ว่า มาตรา 1299 ใช้กับ ทรัพย์สินอย่างเดียวกันเท่านั้น เมื่อทรัพย์สินที่บุคคลหนึ่งได้ไปเป็นการจำยอมและ ทรัพย์สินที่อีกบุคคลหนึ่งได้มาเป็นกรรมสิทธิ์ จึงเป็นสิทธิคนละอย่างกัน การจำยอม จึงตกคิดไปด้วย โดยถือว่าเป็นการรอนสิทธิ คำวินิจฉัยนี้กลับเป็นคุณแก่ผู้มีสิทธิใน การจำยอม ส่วนผู้ซื้อกลับต้องเสียเปรียบ

##### 5. การจ่ายเงินชดเชยตามกฎหมายแรงงาน

ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการคุ้มครองแรงงานลงวันที่ 16 เมษายน 2515 ข้อ 46 วรรคสุดท้าย ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการคุ้มครองแรงงาน ( ฉบับที่ 6 ) ลงวันที่ 30 กรกฎาคม 2521 ข้อ 2 กำหนด ให้นายจ้างต้องจ่ายเงินค่าชดเชยให้แก่ลูกจ้าง หากมีการเลิกจ้างก่อนกำหนดเวลาที่ตกลง กันไว้

ตามความเข้าใจของทางราชการและบุคคลทั่วไป การที่กฎหมายและระเบียบ ของรัฐวิสาหกิจกำหนดให้ลูกจ้างต้องพ้นจากตำแหน่งเมื่อมีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ เป็น การกำหนดระยะเวลาจ้างว่า ลูกจ้างจะผูกพันให้จ้างได้จนกว่าลูกจ้างหรือพนักงานจะ มีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ เมื่อลูกจ้างทำงานจนมีอายุครบดังกล่าว นายจ้างเลิกจ้างย่อม เป็นการเลิกจ้างตามกำหนดระยะเวลา นายจ้างจึงไม่ต้องจ่ายค่าชดเชย ปรากฏว่า ตั้งแต่พ.ศ. 2523 เป็นต้นมา ลูกจ้างซึ่งเป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจที่ทำงานครบ 60 ปี บริบูรณ์แล้วได้ฟ้องเรียกค่าชดเชยจากนายจ้างตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ซึ่ง ศาลแรงงานกลางซึ่งเป็นศาลชั้นต้นในคดีแรงงานได้พิพากษายกฟ้องทุกราย โดยเหตุผล ที่ว่าเป็นการเลิกจ้างตามกำหนด ปรากฏว่าลูกจ้างได้ยื่นอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาทุกรายเช่นกัน และที่น่าแปลกก็คือ ศาลฎีกากลับวินิจฉัยในข้อกฎหมายทุกรายว่า การที่พนักงานรัฐวิสาหกิจ พ้นจากตำแหน่งเมื่ออายุครบ 60 ปีบริบูรณ์มิใช่การพ้นกำหนดระยะเวลาจ้าง " เพราะ มิได้กำหนดให้ผูกพันจ้างกันจนกว่าพนักงานจะมีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ แต่เป็นเรื่อง

กำหนดคุณสมบัติของพนักงานรัฐวิสาหกิจเป็นการทั่วไป พนักงานรัฐวิสาหกิจจึงมิใช่ลูกจ้างที่มีกำหนดระยะเวลาการจ้างไว้แน่นอนตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการคุ้มครองแรงงาน " เมื่อนายจ้างเลิกจ้างจึงต้องจ่ายค่าชดเชยทุกราย ดังที่ปรากฏในคำพิพากษาฎีกาที่ 1566/2523 เมื่อต่อมามีคดีขึ้นศาลแรงงานกลางอีก ศาลก็มีได้ถือตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีมาก่อน กลับวินิจฉัยตามแนวเดิมของศาลแรงงานกลาง คือพิพากษาให้นายจ้างไม่ต้องจ่ายค่าชดเชย ซึ่งศาลฎีกาก็พิพากษาแก้พิพากษากลับทุกราย ดังปรากฏในคำพิพากษาฎีกาที่ 1676/2523 , 1756/2523 , 2524/2523 , 2963/2523 ซึ่งเห็นได้ว่าในส่วนของศาลฎีกาเองก็เดินตามแนวเดิมของศาลฎีกามาโดยตลอด แต่ไม่เคยมีการนำเรื่องนี้เข้าสู่ที่ประชุมใหญ่ของศาลฎีกาเลย นับแต่พ.ศ.2524 เป็นต้นมา ศาลแรงงานกลางจึงเริ่มเดินตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกา คือพิพากษาให้นายจ้างต้องจ่ายค่าชดเชย เช่น ในคำพิพากษาฎีกาที่ 88-92/2524 , 317-324/2524

กรณีตามปัญหานี้ถือว่าน่าสนใจอย่างยิ่งในประเด็นเรื่อง การเดินตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกา จริงอยู่คำวินิจฉัยของศาลฎีกาอาจเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ในทำนองไม่เห็นด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวงการผู้บริหารของรัฐวิสาหกิจ เพราะจะเป็นเหตุให้ลูกจ้างได้เงินถึงสองต่อ คือ เงินบำเหน็จบำนาญเมื่อครบเกษียณอายุแล้วและค่าชดเชย โดยถือว่าเป็นการเลิกจ้าง แต่ก็นับว่าเป็นคุณแก่พนักงานรัฐวิสาหกิจที่เป็นลูกจ้างอย่างไรก็ตาม ถ้าศาลล่างโดยเฉพาะอย่างยิ่งศาลแรงงานกลางไม่เดินตามแนวคำวินิจฉัยดังกล่าวก็จะกระทบกระเทือนต่อสิทธิของพนักงานรัฐวิสาหกิจ ซึ่งในที่สุดก็จะมีการอุทธรณ์ต่อศาลฎีกาอยู่นั่นเอง ถ้าศาลชั้นต้นเดินตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาเสียแล้วก็อาจลดปัญหาการนำคดีขึ้นสู่ศาลฎีกาไปได้มาก และช่วยให้กฎหมายเป็นเอกภาพ ส่วนที่ว่าคำวินิจฉัยของศาลฎีกาจะถูกตั้งหรือไม่ก็ตั้งต้องรอคำพิพากษาศาลฎีกาซึ่งวินิจฉัยโดยที่ประชุมใหญ่ เป็นที่น่าสังเกตว่าจนบัดนี้ปัญหาในเรื่องนี้ยังไม่เคยมีการนำเข้าหารือในที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาเลย ทางฝ่ายบริหารหรือรัฐบาลเองก็ไม่สู้จะเห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของศาลฎีกานัก เพราะก่อให้เกิดภาระการเงินแก่รัฐโดยไม่ได้คาดคิด

เคยมีผู้เสนอทางแก้ว่า

ก. ศาลฎีกาควรวินิจฉัยใหม่ โดยนำเอาเรื่องนี้เข้าหารือในที่ประชุมใหญ่ เพื่อเป็นที่สนใจแก่ทุกฝ่าย แต่ก็มิใช่เรื่องที่ฝ่ายบริหารจะพึงเข้าไปสอดแทรก

ข. รัฐบาลอาจออกกฎหมายแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเดิม โดยกำหนดไว้ให้ชัดเจนว่า การเลิกจ้างเพราะเหตุเกษียณอายุหรือมีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ ไม่ต้องจ่ายค่าชดเชย แม้ทางนี้จะเป็นที่ที่สุดแต่ก็เกิดปัญหาทางการเมืองตามมาได้ง่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อลูกจ้างทั้งหลายทราบว่าจะมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงดังนี้ ก็จะมีการเคลื่อนไหวคัดค้านอันจะก่อให้เกิดความสั่นสะเทือนเสถียรภาพรัฐบาลได้<sup>9</sup>

ในระหว่างที่ยังไม่อาจแก้ไขโดยฝ่ายนิติบัญญัติหรือโดยทางตุลาการได้ คณะรัฐมนตรีก็ได้มีมติว่า ไม่ให้รัฐวิสาหกิจจ่ายค่าชดเชยแก่ลูกจ้างทุกรายโดยอัตโนมัติ หากแต่เป็นเรื่องที่ว่า เมื่อลูกจ้างรัฐวิสาหกิจคนใดต้องการเงินค่าชดเชยก็ให้นำคดีขึ้นสู่ศาลฟ้องร้องเอาเอง รัฐวิสาหกิจจะจ่ายค่าชดเชยต่อเมื่อศาลพิพากษาว่าต้องจ่ายเท่านั้น จริงอยู่วิธีปฏิบัติดังกล่าวมิใช่การแก้ปัญหา แต่ก็มีผลต่อฝ่ายบริหาร คือชะลอเวลาการจ่ายเงินค่าชดเชยออกไปได้ แทนที่จะจ่ายเงินค่าชดเชยแก่ทุกคนทันที นอกจากนี้การที่ให้ลูกจ้างรัฐวิสาหกิจต้องไปฟ้องร้องกันก่อน ก็ยังเป็นที่ยังกันได้ว่าวันหนึ่งศาลฎีกาอาจเปลี่ยนแปลงแนวคำวินิจฉัยเป็นอย่างอื่นก็ได้

---

<sup>9</sup> โพลิชชู้ พิชฌนกุล , วิทยานพนธ์วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร พ.ศ. 2532

จากที่กล่าวมาในบทนี้จะเห็นได้ว่า ศาลล่างมีแนวโน้มที่จะเดินตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาอยู่เสมอ แม้แต่ศาลฎีกาเองก็มีวิธีปฏิบัติที่จะเดินตามคำพิพากษาศาลฎีกาในคดีก่อนๆ ที่มีประเด็นตรงกัน ซึ่งเมื่อเป็นเช่นนี้ย่อมเป็นธรรมดาของผู้เป็นคู่ความต้องศึกษาแนวทางคำพิพากษาศาลฎีกาและยกขึ้นอ้างอิงไว้ในคำฟ้องและคำให้การของตน เพื่อควบคุมโดยปริยายให้ศาลอยู่ในแนวทางมิให้แกว่งไกวออกไปนอกหลักเกณฑ์ที่เคยปรากฏมาแล้ว ข้อนี้กลายเป็นแบบธรรมเนียมว่า เมื่อวงวิชาการอันเป็นฝ่ายปฏิบัติให้ความสำคัญแก่คำพิพากษาศาลฎีกา เช่นนี้ วงวิชาการอันเป็นฝ่ายทฤษฎีย่อมพลอยเห็นความสำคัญและอ้างอิงตามไปด้วย เพื่อมิให้เกิดความขัดแย้งกันกับทางปฏิบัติ

การที่ศาลล่างเดินตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกามีใช่เรื่องเสียหาย เพราะมีผลเป็นการควบคุมมิให้การตีความหรือการใช้ดุลยพินิจแกว่งไกวออกไปจริงดังกล่าว การไม่เดินตามอาจเป็นผลร้ายแก่คู่ความเช่น การตั้งคั้นตามความเห็นของตนโดยไม่ใส่ใจต่อคำพิพากษาศาลฎีกา อาจทำให้คู่ความเสียผลประโยชน์หรือไม่ได้รับความยุติธรรม ทั้งยังเป็นการยั่วโยให้คู่ความอุทธรณ์ฎีกาค่อไป เพราะเห็นว่าศาลชั้นต้นวินิจฉัยผิดไปจากหลักเกณฑ์ที่เคยปรากฏเสียแล้ว โดยนัยนี้ ศาลฎีกาจึงเป็นด่านสุดท้ายที่จะรักษาความเป็นเอกภาพในการใช้กฎหมาย แต่ทั้งนี้ศาลล่างก็ควรมีความกล้าหาญที่จะวินิจฉัยให้ผิดแผกไปจากแนวคำพิพากษาศาลฎีกา ถ้าตนเห็นว่ามีเหตุผลใหม่ที่สมควรหยิบยกมาพิจารณาทบทวนใหม่ ภายใต้งื่อนไขที่ว่า

(1) ศาลล่างต้องตระหนักว่า เคยมีคำพิพากษาศาลฎีกาว่าไว้เช่นนั้นจริง เพียงแต่ตนไม่เห็นด้วย ไม่ใช่ว่าวินิจฉัยแตกต่างออกไปเพราะไม่เคยรู้ว่าเคยมีแนวคำพิพากษาศาลสูงวินิจฉัยไว้เช่นนั้น เพื่อเป็นการยืนยันเงื่อนไขข้อนี้ ศาลล่างควรระบุคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวไว้ด้วยในคำพิพากษาของตน และแสดงเหตุผลที่ไม่เห็นด้วยเพราะเหตุใด โดยอาจใช้ถ้อยคำที่สุภาพ

(2) ศาลล่างต้องกล่าวถึง เหตุผลที่ตนไม่เห็นพ้องด้วยกับคำพิพากษา

ศาลฎีกาอย่างชัดเจน ไม่ใช่ว่าจะถือเป็นหลัก distinguish case ทุกกรณีไป เพราะหลักนี้เป็นเพียงการจำแนกข้อเท็จจริงว่าแตกต่างกันเท่านั้น บางครั้งข้อเท็จจริง และประเด็นอาจตรงกัน ศาลชั้นต้นควรมีความกล้าหาญที่จะแสดงข้อกฎหมายคือ การตีความที่แตกต่างกันออกไป อันจะเป็นฐานแห่งเหตุผลให้ศาลสูงหยิบยกขึ้นวินิจฉัยใหม่ หรือหยิบยกเข้าสู่ที่ประชุมใหญ่ได้

เมื่อได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์ในการเดินตามคำพิพากษาศาลฎีกามาแล้ว ในทางปฏิบัตินักกฎหมายทั้งหลายมีความรู้สึกหรือทัศนคติต่อหลักเกณฑ์ดังกล่าวเพียงใด จะได้ใช้วิธีวิจัยสำรวจความคิดเห็นในภาคสนามอีกครั้งหนึ่ง ดังจะกล่าวกันในบทต่อไป